

Számítási modell

A büntető igazságszolgáltatás működésének költség-összefüggései

A büntető igazságszolgáltatás költségeinek kiszámítása első látásra igen egyszerűnek tűnhet. A laikus kíváncsiskodó azt gondolhatja, hogy csupán elegendő szemügyre venni az éves költségvetés idevonatkozó adatait, összeadni azokat, s máris megkaphatjuk a kívánt adatokat. Ha pontosabban tesszük fel a kérdést, azaz úgy, hogy a büntetőeljárás egyes szakaszainak, azaz a nyomozásnak, a vádemelésnek és az ügyészi munkának, a bírói szaknak milyen költségei vannak, akkor már nem tudunk válaszolni a költségvetési adatok alapján. Ha még azt is tudni akarjuk, hogy a nyomozáson belül, a nyomozó munkájának milyen szakaszai, tevékenységi formái vannak, s azok mennyibe kerülnek, még inkább bajban vagyunk. Márpedig, ha ténylegesen tudni szeretnénk valamit a büntető igazságszolgáltatás költséghatékonyságáról, akkor nem kerülhetjük meg ezeknek a kérdéseknek a feltételét és megválaszolását sem.

E kérdések megválaszolása érdekében az alábbi vizsgálati modell kidolgozására került sor:

1. A büntető igazságszolgáltatás egyes területein dolgozók munkájának operacionálizálása – tevékenységi elemekre bontása.
2. A tevékenységi elemek gyakoriságának és időtartamának lemérése időmérleg útján.
3. Az egyes tevékenységi elemek időtartamának standardizálása.
4. A tevékenységek elemzése és az időstruktúra megállapítása funkcionális kategóriánként külön-külön.
5. A költségvetés elemzése.
6. Az érintett szakterület, ügyszak specifikus költségvetésének kiszámolása.
7. A percre számított költségvetés tevékenységhez rendelése.
8. Az egyes tevékenységek költség-összefüggéseinek megállapítása.
9. Az ügyekre vonatkozó adatok elemzése.
10. Az ügyek és a tevékenységek mátrixának kialakítása.
11. Az ügyek és a költségek mátrixának kialakítása.
12. A büntetőeljárás egyes szakaszai költség-összefüggéseinek megállapítása és összehasonlítása.

Az időtérképmátrix nem sokban különbözik egy klasszikus időmérlegtől. Az időtérkép-kérdőív egy önkitöltős regisztrációs forma, amely a vizsgált személy minden tevékenységét, a tevékenység időtartamát percben, a tevékenység helyét, eszközét, a részt vevő társakat, a te-

vékenység pontos tartalmát és eredményét rögzíti. Tulajdonképpen nem más, mint egy részletes munkanapfénykép, amelyet a kitöltő maga fényképez. Az eredmények érvényességét és hitelességét úgy biztosítottuk, hogy egy-egy napot a kutatás végzői követtek, egy-egy vizsgált személyt és a véletlenszerűen kiválasztott és ellenőrzött nap adatait irányadónak tekintették a többi adat megítélésekor. Felmerülhet még a kérdés, hogy a vizsgálat maga, tehát a kérdőívek kitöltése minden egyes tevékenységről nem befolyásolja-e a vizsgálat eredményét, minthogy a kitöltés egész napos viszonylatban jelentős időt tesz ki, egész pontosan kb. 30-50 perccel meghosszabbítja a munkanapot. Tapasztalataink szerint az ezzel keletkező 8-10%-os időtartam-növekedés még lényegesen nem változtatja meg adatainkat, a kitöltők oldalán ez ugyanis plusz időráfordításként jelentkezett. Ez annyit jelent, hogy nem a tevékenységük elvégzését rövidítették meg, hanem a munkaidejüket tölték ki ezzel az időtartammal.

A vizsgálat 5 napon keresztül követte és regisztrálta a résztvevők minden tevékenységét. A 24-48 órában dolgozók esetében nem öt egymást követő napot, hanem 5 munkanapot vettünk alapul. Interjúk és résztvevő megfigyelés segített az egyes tevékenységi típusok tartalmának azonosításában, s annak megítélésében, hogy milyen mértékben funkcionális vagy érdemi az adott tevékenység.

A vizsgálatban részt vevő személyek

A vizsgálat körébe vont személyek szükségszerűen a büntetőeljárás egyes szakaszainak szereplőiből kerültek ki.

1. *A nyomozás, a rendőrség tevékenysége:* az V. kerületi rendőrkapitányság tevékenységének vizsgálata; 9 nyomozó, 5 járőr, 3 fogdaőr, 6 hivatalban dolgozó személy időmérlegének elkészítése és tevékenységének vizsgálata.

2. *Ügyészi tevékenység:* az V., VIII., XIII. kerületi ügyészség tevékenységének vizsgálata, három ügyész időmérlegének elkészítése és tevékenységének elemzése alapján.

3. *A bírói tevékenység vizsgálata:* a Pesti Központi Kerületi Bíróság 3 tárgyaló bírójának és 2 előzetes letartóztató bírāja időmérlegének elkészítése és tevékenységének elemzése alapján.

4. *Az ügyvédi tevékenység vizsgálata:* 6 ügyvéd büntetőügyekben folytatott tevékenységének elemzése alapján. Az itt látható modell egy alacsony elemszámú, de az eljárás minden területét lefedő és szimbolizáló kísérlet arra, hogy bemutassuk a büntetőeljárássban megjelenő, standardizálható, azaz lehetőség szerint nem változóként, hanem állandó komponensként jelenlévő tevékenységek költség-összefüggéseit. Végső soron az egyes szakaszok hatékonyságának és költségeinek összehasonlítását kísérli meg. Természetesen ez a vizsgálat, mely során olyan adatsor jelenik meg, amely egy nagyobb rendszer tágabb összefüggéseit és viszonyait kívánja modellálni, csupán ún. ideál-típus leírást adhat és megállapításokat tehet. Az ideál-típus fogalmáról tudni kell, hogy nem fedí le közvetlenül és pontosan a vizsgált tágabb valóság egyik elemét sem, csupán jellemzi a valóságot, s tagadhatatlanul a legtöbb és leginkább sokrétű információval rendelkezik arról. Közelebről megvilágítva elmondhatjuk, hogy például amikor egy ügy vagy tevékenység költségeiről beszélünk, akkor az az ügy vagy tevékenység nem egy adott pl. lopási ügy, vagy nyomozói tevékenység, hanem a vizsgálatba bevont lopási ügyek vagy tevékenységek jellemzően megjelenő adata. Tehát természetesen nem mindegy, hogy egy lopás egy vádlottas, vagy nyolc vádlottas ügy, hogy volt-e benne beismerés, vagy közvetlen bizonyítékok alapján kellett eljárni, hogy alkalmaztak-e benne előzetes letartóztatást vagy

sem. Adataink azt mutatják, hogy azok a lopási ügyek, illetve azok a nyomozói tevékenységek, amelyek a vizsgált időszakban reprezentálták az összes lopási ügyet, illetve a nyomozó tevékenységét, milyen megoszlást mutatnak az idő és a költségfordítás tekintetében. Valószínű, hogy az általunk bemutatott tevékenységanalízis nem lesz pontosan igaz a vizsgálat egyik résztvevőjére sem, azonban jól fogja szemléltetni azt, hogy egy bizonyos típusú szereplő jellemzően milyen tevékenységstruktúrával rendelkezik, és ezekhez a tevékenységekhez milyen költségek járnak.

Végezetül el kell gondolkodnunk azon az elméleti, ámde gyakorlati relevanciával bíró kérdésen, hogy vajon van-e értelme egyáltalán a büntető igazságszolgáltatás során folytatott tevékenységeket költség-összefüggésbe vonni, s mit mondhatnak el az itt látható adatok. Egyáltalán mi értelme van annak a kérdésnek, hogy mennyibe kerül a nyomozó vagy a bíró munkája? Első válaszként el kell mondjuk, hogy a pragmatikus angolszászok kezdték el mérni a tevékenységek hatékonyságát és költség-összefüggéseit, azon az alapon, hogy amit meg lehet mérni, azt meg kell mérni, s ami pénzbe kerül, arról tudnunk kell, hogy pontosan mire is költjük, hogyan is használjuk fel ráfordításainkat. A tevékenység- és költséganalízis nem azt kívánja elmondani, hogy túl drága, vagy éppen olcsó az igazságszolgáltatás, hanem azt, hogy a kiadott X mennyiségű pénzt vajon milyen hatékonysággal használja fel a rendszer, s hogyan lehet a tevékenységek struktúráját vagy a „szereposztást” a költségek leghatékonyabb felhasználása irányába tolni.

A makroadatok bemutatása

Legelőször vessünk egy pillantást az országos adatokra és vizsgáljuk meg, hogy strukturálisan hogyan helyezkedik el a büntető igazságszolgáltatás költségvetése az egész ország költségvetésében, s hasonlítsuk össze néhány más költségvetési fejezet tételeivel.

A költségvetési fejezetek tételeinek megoszlását szemlélteti a következő táblázat, miszerint költségvetésünkben a legnagyobb arányt a *szociális kiadások* képviselik, majd a *közlekedési, hírközlési és vízügyi* tárca költségvetési tétele a következő, az *oktatás* 16%-kal képviseli a harmadik helyet. A *hónvédelmi kiadások* csak ezután jönnek 13%-os aránnyal.

Végezzük el ezt az összehasonlítást olyanformán, hogy az igazságszolgáltatás intézményeire vonatkozó tételeket összevonnuk, s tegyük rögtön mellé egy másik ország 1999-es költségvetésének ugyanígy bontott tételeit. Igaz, ez esetben nem láthatjuk tisztán a büntető igazságszolgáltatás, csupán az egész igazságszolgáltatás adatait, hiszen a bíróságok, a rendőrség, sőt az ügyészség vonatkozásában is igaz az a tétel mind hazánkban, mind az összehasonlítás alapjául szolgáló Nagy-Britanniában, hogy ezen intézmények tevékenysége meghaladja a büntető szak kereteit, tehát lefedi a polgári, szabálysértési ügyeket is. Ennek ellenére nem kerülhetjük el ezen adatok megvizsgálását.

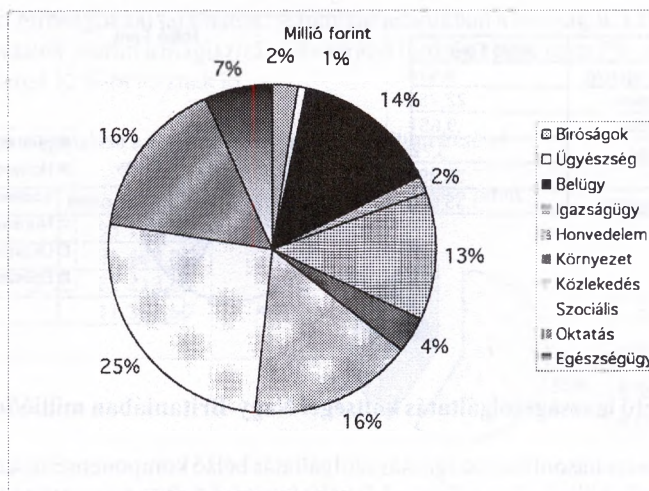
Ha összehasonlítjuk a brit és a magyar költségvetés struktúráját jelentős különbségekre lehetünk figyelmesek). Míg a magyar költségvetésben az igazságszolgáltatási tételek összevonása után is a szociális kiadások kategóriája maradt a legjelentősebb (25%), addig a brit adatok nevesítetten nem tartalmaznak szociális fejezetet. Tartalmaz a költségvetés azonban ún. munkaügyi tételt, amely jórészt a munkanélküliség és az azzal összefüggő jelenségek kezelésére vonatkozó költségeket jelenti. Ezt quasi szociális kiadásnak tekinthetjük, s ha nem is pontosan egyezik meg a magyar „szociális kiadások” rovat jelenlétével és tartalmával, mégis ez az a brit fejezet, amelyhez legkönnyebben hasonlíthatjuk. Ez azonban a brit költségvetésben csupán 3%-ot tesz ki.

Az 1999-es költségvetés főbb tételei:

Fejezet	Kiemelt előirányzat neve	Millió Forint
VI. Fejezet: Bíróságok	Összesen:	31 403,8
	Személyi juttatások	17 192,3
	Járulékok	6 595,9
	Dologi kiadások	3 404,9
	Egyéb működés	11,0
	Intézményi beruházások	125,3
	Felújítás	581,3
VIII. Fejezet: Ügyészség	Összesen:	11 362,5
	Személyi juttatások	6 426,0
	Járulékok	2 552,1
	Dologi kiadások	747,3
	Egyéb működési kiadások	20,5
	Beruházások	61,9
	Felújítás	163,0
XI. Fejezet: Belügyminisztérium	Összesen 1-19 cím:	186 977,7
	Rendőrség	95 722,1
	BPFK	19 113,3
	Személyi juttatások	10 047,3
	Járulékok	4 032,3
	Dologi kiadások	4 494,3
	Intézményi beruházás	300,0
	Felújítás	170,0
	Lakástámogatás	69,0
XIV. Fejezet: Igazságügyi Minisztérium	Összesen:	22 213,8
XV. Fejezet: Környezetvédelmi Minisztérium	Összesen:	45 895,3
XVII. Fejezet: Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium	Összesen:	209 711,1
Szociális és Családügyi Minisztérium	Összesen:	334 805,1
XX. Fejezet: Oktatási Minisztérium	Összesen:	203 317,9
XXI. Fejezet: Egészségügyi Minisztérium	Összesen:	88 311,1

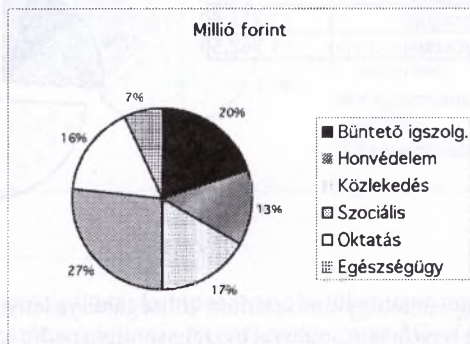
Az 1999 évi költségvetés egyes fejezeteinek megoszlása

Fejezet	Millió Forint
Bíróságok	31 403,80
Ügyészség	11 362,50
Belügy	186 977,70
Igazságügy	22 213,80
Honvédelem	164 051,00
Környezet	45 895,30
Közlekedés	209 711,10
Szociális	334 805,10
Oktatás	203 317,90
Egészségügy	88 311,10

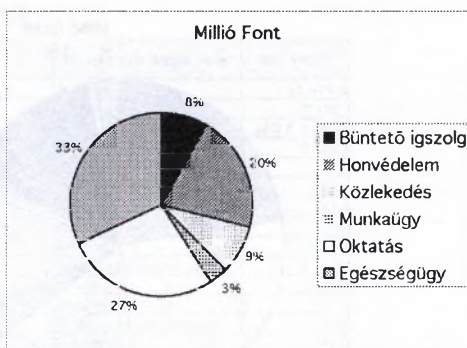
Az igazságügyi költségek összevonását követően ezen költségek aránya Magyarországon a második helyre emelkedik 19%-kal. Nagyon figyelemre méltó adat, hogy a brit költségvetésben 9% ugyanennek a tételnek az aránya. A magyar költségvetés tehát lényegesebb nagyobb arányban fordít költségeket az igazságszolgáltatásra, mint a brit. Ezzel szemben az egészségügyre fordított költségek lényegesen nagyobbak (33%) a brit költségvetésben, mint a magyarban, ahol csupán 7% ez az arány. Az oktatásra fordított költségek is lényegesen magasabb arányt képviselnek a brit (27%), mint a magyar (16%) költségvetésben. A honvédelem itt 13, míg ott 20%-ot tesz ki. Végezetül láthatjuk, hogy a közlekedésre fordított összegek arányaiban nincs igazán jelentős különbség (magyar 16%, brit 9%).

Fejezet	Millió forint
Büntető igazszolg.	251 958
Honvédelem	164 051
Közlekedés	209 711
Szociális	334 803
Oktatás	203 318
Egészségügy	88 311

A magyar költségvetés megoszlása (összevont igazságszolgáltatás millió/forintban)

Fejezet	Millió Font
Büntető igazszolg.	9,424
Honvédelem	22,753
Közlekedés	9,651
Munkaügy	3,72
Oktatás	30,391
Egészségügy	35,673

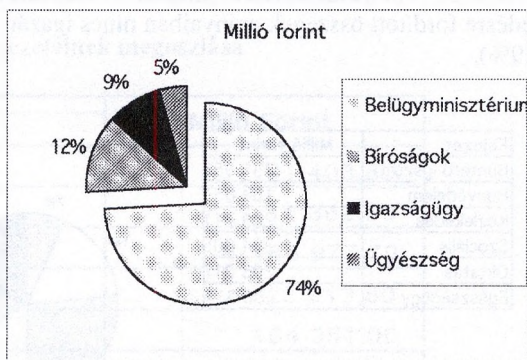

A büntető igazszolgáltatás költségei Nagy-Britániában millió/forintban

Érdekes összehasonlítani az igazszolgáltatás belső komponenseinek arányait is. Ez esetben jelentős különbség található a két költségvetés között a fejezetcímek tekintetében. Első helyen említendő különbség a „börtönök” kategória, amely külön nevesítve található meg a brit költségvetésben, míg a magyar költségvetésben az Igazságügyi Minisztérium fejezetén belül, ami értelemszerűen más tételeket is jelent, mint csupán a börtönöket. A brit adatok külön tartalmazzák a rendőrség költségvetését és nem az egész „Home Office”-ét, míg a magyar adatok az egész belügyminisztérium adatait tartalmazzák. Éppen ezért mutatunk be egy olyan diagramot, ahol a adatai külön fel vannak tüntetve, s így viszonyulnak a többi tételhez.

A büntető igazszolgáltatás komponenseinek megoszlása

Fejezet	Millió forint
Belügy	186 977,70
Bíróságok	31 403,80
Igazságügy	22 213,80
Ügyészség	11 362,50

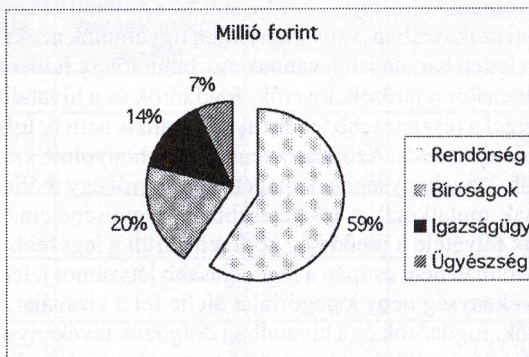

A magyar belügyminisztérium költségaránya lényegesen magasabb, mint a brit rendőrségé, s a rendőrségi aránnyal összehasonlítva pedig igen hasonló arányt kapunk (59% magyar, 64% brit). Egészen új tételeket is találunk a brit költségvetésben, mint a pártfogó felügyelet költségvetését, amely 5 %-át teszi ki a büntető igazszolgáltatás költségvetésének, s a magyar költségvetésben külön nincs nevesítve. A pártfogó felügyelet költségei a bíróságok fejezetébe vannak befoglalva, hiszen a pártfogók strukturálisan a fővárosi, il-

letve a megyei bíróságoknál található. A magyar adatokban a bíróságok 12%-ot tesznek ki, míg a brit adatok szerint a magisztrátus és királyi bíróság együttesen 7%-ot, míg a pártfogó felügyelettel 12%-ot tesznek ki.

A komponensek megoszlása a rendőrség költségeinek feltüntetésével

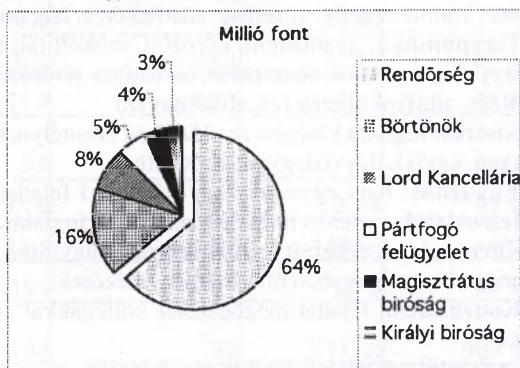
Fejezet	Millió forint
Rendőrség	95 722,1
Bíróságok	31 403,8
Igazságügy	22 213,8
Ügyészség	11 362,5

A fentiekkel összehasonlítva a brit adatok a következők:

A büntető igazságszolgáltatás komponenseinek megoszlása Nagy-Britanniában

Fejezet	Millió font
Rendőrség	6 022
Börtönök	151
Lord Kancellária	748
Pártfogó felügyelet	488
Magisztrátus bíróság	373
Királyi bíróság	283

Meg kell említeni, hogy az igazságszolgáltatás komponensein belül az ügyészség költségvetése messze a legalacsonyabb arányt képviseli, az egésznek csupán 5%-át teszi ki. Külön magyarázatra szorul az adat, miszerint a rendőrség költségvetési aránya jóval meghaladja az egész 50%-át mindkét országban. Valószínűleg a rendőrség összetett bűnüldözési, rendfenntartó és igazgatásrendészeti feladatainak igen bonyolult és sokrétű jellegével magyarázható.

A rendőrség, a nyomozók tevékenységének analízise

A vizsgálat során döntést kellett arról hozni, vajon a tevékenységanalízis csupán a nyomozók munkájára terjedjen-e ki, akik közvetlenül vesznek részt a büntetőeljárás első, nyomozati szakaszában, vagy kiterjedjen figyelmünk azokra a rendőrségi szereplőkre is, akik közvetetten bár, de jelen vannak egy büntetőügy felderítése és rendőrségi bizonyítása során. Ez a kör a járőrök, kísérők, fogdaőrök és a hivatalban dolgozók köre. Nagy valószínűséggel a részletesebb tevékenységanalízis nem befolyásolja a költségtevékenzők számolását és alakulását. Azonban a rendőrség – bonyolult, s az összes szereplő közül a legösszetettebb – tevékenységének megértése és arról egy realisabb kép alkotása érdekében indokoltnak mutatkozik a részletesebb tevékenységelemzés. Az időtérkép és tevékenység mátrix felvétele a rendőrség körében került a legszélesebb körben felvételre. Ez a széles kör azonban nem csupán a legmagasabb létszámot jelenti, hanem azt is, hogy a rendőrségi tevékenység négy kategóriáját ölelte fel a vizsgálat. Eszerint: a nyomozók, a járőrök-kísérők, fogdaőrök és a hivatalban dolgozók tevékenységét.

A felmérés előkészítése során készített interjúk, valamint követéses megfigyelő-résztevő vizsgálatok alapján a rendőri tevékenységnek az alábbi kategóriáit standardizáltuk, mely alatt az itt felsorolt részlettevékenységeket értettük:

- **Adminisztráció:** aláíráskérés felettől, gépkocsifelvétel, ügyvédi értesítő, időpont- egyeztetés ügyféllel, ügyvéddel, telefonon vagy személyesen, utasítás megírása, pecsételés, díjjegyzés kitöltése, átirat megírása, közözés kiadása, nyilvántartási adatok beszerzése, kilométernapló vezetése, adatbekérés, laccímlekérés stb.

- **Terepmunka:** gyanúsított, körözött, szökött rab elfogása, gyanúsítottról adatgyűjtés, tárgyi bizonyítékok beszerzése, biztosítás, járőrözés, kimenetel bejelentésre, járműellenőrzés, aluljáró-ellenőrzés, előállítás stb.

- **Kísérés:** fogdára kísérése az előállított személynek, rendőrségi épületen belüli kísérés – tanú, ügyfél, ügyvéd, gyanúsított, stb.

- **Eligazítás:** napi egyszeri vagy többszöri feladat-meghatározáson való részvétel.

- **Jelentésírás:** rendőri intézkedések írásba foglalása.

- **Kurrencia:** az érkezett ügyiratok érdemi ügyintézése, döntéshozatal abban a kérdésben, hogy abban az ügyben mi történjen, idézések.

- **Konzultáció:** feladat-megbeszélés kollégákkal, lehet általános és konkrét ügyhöz kötött is.

- **Szakértők:** a velük folytatott megbeszélés.

- **Határozat, jegyzőkönyvkészítés.**

- **Felkészülés:** irattanulmányozás, felkészülés meghallgatásra, szembesítésre.

- **Tárgyi bizonyítás:** tárgyi bizonyíték beszerzése, bűnjelezés, bűnjelleadás.

- **Tájékoztatás:** ügyvéd, ügyfél vagy kolléga telefonon vagy személyesen.

- **Egyéb:** vizsgázás, iskolai oktatás.

- **Parancsnoki beszámoló:** közvetlen parancsnoknak tartott beszámoló a végzett munkáról.

- **Vezetői feladatok:** munkatársak terv. ellenőrzése, feladat-meghatározás, szolgálat-szervezés.

Az összes nyomozó percidejének megoszlása tevékenységenként

Tevékenység megnevezés	Az összes nyomozó átlagos percideje	Az összes nyomozó napi tevékenysége a ráfordított percek átlaga szerint	Szórás	Variációs koefficiens
Adminisztráció	972	108	64,83	60%
Eligazítás	313,2	34,8	16,32	73%
Ellenőrzés	70,4	7,8	22,70	290%
Feladat megbeszélés	128	14,2	10,68	75%
Feladat meghatározás	85	9,4	27,10	288%
Felkészülés	27,6	3	3,93	131%
Határozat, jegyzőkönyv	275,8	30,6	30,22	99%
Irat tanulmányozás	229,8	25,5	20,20	79%
Jelentésírás	204,8	22,7	46,65	205%
Kihallgatás	569,4	63,2	68,44	108%
Kísérés	72,8	8	13,95	174%
Konzultáció	307	34,1	33,09	97%
Kurrencia	441,8	49,1	8,48	61%
Parancsnoki beszámoló	36	4		
Szakértő	91,6	10,2	5,44	53%
Tájékoztató	122,6	13,6	199,59	44%
Egyéb	184	20,4	5,12	25%
Tárgyi bizonyítás	198	22	211,90	963%
Terepmunka		9,2	8,90	97%
Összesen	4329,8	481,1	72,17	15%

E fenti tábla az összes nyomozó tevékenységének percek szerinti megoszlását mutatja az összes eltöltött perc tekintetében, s az egy nyomozóra vetített átlagot is láthatjuk ehelyütt.

A szórás számolására azért volt szükség, hogy lássuk, mennyire egyenletes a kilenc nyomozó tevékenysége között az átlagok eloszlása. A szórás nem mond semmit a variáció koefficiens nélkül, ami pontosan mutatja az adatsor homoge-

nitását. Minél alacsonyabb százalékot mutat a variációs koefficiens, annál homogénebbek adataink, azaz ez esetben annál inkább egyenletes időráfordítással végzik a vizsgált nyomozók a felsorolt tevékenységeket. Az adatok azonban, mint fent láthatjuk, igen inhomogének. Azaz vannak tevékenységek, melyek variációs koefficiense 25%, vagy 53% és 60%, míg vannak, melyeké 290%. Ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy vannak tevékenységek, melyeket többé-kevésbé homogéneen, tehát mindenki, közel azonos időráfordítással végez, míg vannak tevékenységek, melyet csak bizonyos személyek, illetve nagyon eltérő időráfordítással végeznek.

A leghomogénebb tevékenységek

- az adminisztráció végzése,
- az egyéb feladatok végzése,
- az eligazításon történő részvétel,
- a szakértővel történő kapcsolatfelvétel,
- a tájékoztatás végzése,
- a feladat-megbeszélés és
- a terepmunka.

A kiugróan inhomogén tevékenységek

- a feladat meghatározás és
- az ellenőrzés, amely nyilvánvalóan vezetői tevékenység.

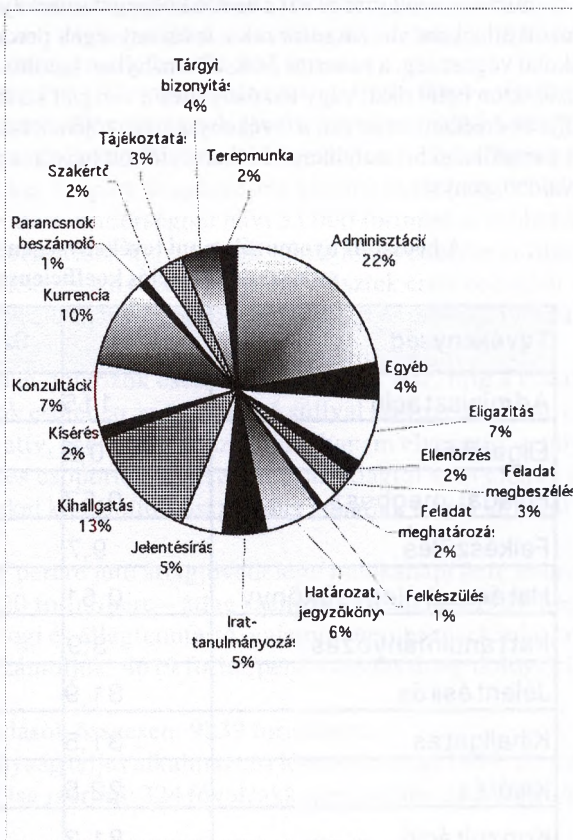
Itt látszik először adatainkon, hogy a kilencfős mintába két vezető is bekerült, ami nagyon megváltoztatja a nyomozói tevékenységről alkotott képet. Ennek érdekében külön fogjuk majd ismét bemutatni a beosztott nyomozók tevékenységét. Jelentősséggel bírhat még itt megjegyezni azt, hogy a kihallgatás, mint standard nyomozói tevékenység szintén elég magas (108%-os) inhomogenitást mutat. Ennek azonban az az oka, hogy az egyik nyomozó kiugróan sok kihallgatást tartott a vizsgálat hetében. Fontos információ tehát a nyomozók tevékenységéről, hogy az érdemi és nem érdemi tevékenységek időbeli eloszlása egyenetlen, valószínűleg nehezen vagy egyáltalán nem tervezhető.

A következő diagramból is kiderül, hogy a nyomozók tevékenységének jelentős részét (22%) az *adminisztrációs tevékenység* veszi igénybe. Különösen soknak mutatkozik ez az arány, ha hozzáadjuk a kurrenciális ügyintézés, ami ugyan részben érdemi tevékenység, mégis valószínű – ahogyan ez a bírók esetében is kiderült – nem volna feltétlenül szükséges az, hogy ezt a képzett érdemi bűnüldözéssel foglalkozó szakemberek végezzék. A jelentésírással egybefoglalva e három tevékenység kiteszi a tevékenységek csaknem 40%-át, ami már a papírmunka irányába nyomja a nyomozó tevékenységét, s arra mutat, hogy a nyomozó munkája nem elég hatékonyan koncentrált a tényleges érdemi tevékenységre.

Vegyünk szemügyre egy másik típusú grafikont a nyomozók tevékenységéről, amelyben már leegyszerűsítettük, összevontuk azokat a kategóriákat, amelyek elemszáma olyan alacsony, hogy nem igazán értelmezhető.

Az összes nyomozó napi tevékenysége a ráfordított percek átlaga szerint

Tevékenység megnevezése	Az összes nyomozó napi tevékenysége a ráfordított percek átlaga szerint
Adminisztráció	108,0
Egyéb	20,4
Eligazítás	34,8
Ellenőrzés	7,8
Feladat megbeszélés	14,2
Feladat meghatározás	9,4
Felkészülés	3,0
Határozat, jegyzőkönyv	30,6
Irat-tanulmányozás	25,5
Jelentésírás	22,7
Kihallgatás	63,2
Kísérés	8,0
Konzultáció	34,1
Kurrencia	49,1
Parancsnoki beszámoló	4,0
Szakértő	10,2
Tájékoztatás	13,6
Tárgyi bizonyítás	22,0
Terepmunka	9,2
Összesen	481,1

Annak érdekében, hogy el tudjuk különíteni a beosztott nyomozók tevékenységét a vezetőktől, külön táblába és diagramba foglaltuk az ő tevékenységüket.

Ebből láthatóan a beosztott nyomozók tevékenysége homogénebb, mint a vezetőkkel közösen. Ennek alapján értelmezhetjük a beosztott nyomozók tevékenységét.

A nyomozók tevékenységének költségösszefüggései: a számolási modell bemutatása

A napi tevékenység percátlagának ismerete teszi lehetővé, hogy költségeket rendeljünk az egyes tevékenységekhez. Az V. kerületi rendőrkapitányság dologi kiadásai 1999-ben a következők voltak: 152 061 ezer forint volt, míg épületfelújításra 7 15 000 forintot, nagyértékű eszközbeszerzésre 254 000 forintot költöttek. A beruházásra és egyéb javításokra 9 114 079 forintot költöttek. A személyi kiadások járulékokkal terhelt bruttó össze-

ge 515 606 342 forint volt. Az V. kerületi kapitányság bruttó 1999. évi költségvetése tehát összesen: 532 129 421 forint.

A számítási modell szerint ezt a bruttó költséget számoljuk ki 1999 egyetlen percére, s súlyozott átlagként visszaszorozzuk a tevékenységek percidejével. A súlyok ez esetben az iskolai végzettség, a beosztás és az állományban betöltött hely (azaz, hogy polgári, hivatalos, azon belül tiszt, vagy tiszthelyettes a vizsgált személy). Az így kapott adat modellálja és érzékenyen követi a tevékenység végzőjének iskolai végzettségét, beosztását, tehát a rendőrségi hivatali hierarchiában betöltött helyét, valamint a hivatalos állományhoz való viszonyát.

A beosztott nyomozók napi tevékenységének percátlagai, szórása és variációs koefficiense

Tevékenység	Átlag	Szórás	V. koeff.
Adminisztráció	115	73,03	63%
Eligazítás	40,2	16,35	40%
Feladat megbesz.	0,57		
Felkészülés	9,7	8,52	92%
Határozat, jegyzőkönyv	0,51		
Irat tanulmányozás	3,9	3,93	100%
Jelentésírás	31,9	31,3	98%
Kihallgatás	31,5	25,04	82%
Kísérés	22,5	58,65	260%
Konzultáció	81,3	56,94	70%
Kurrencia	4,5	4,2	84%
Szakértő	7,8	0,56	7%
Tájékoztatás	13,3	11,47	86%
Tárgyi bizonyítás	159	203,6	128%
Egyéb	20,1	4,34	21%
Terepmunka	11,8	8,98	76%
Összesen	512,2	80,32	15%

Az állomány iskolai végzettség szerinti megoszlása: egyetemi végzettség: 5 fő, főiskolai végzettség: 47 fő, érettségi: 152 fő, szakmunkás: 48 fő, általános iskola: 21 fő,

Összesen: 273 fő hivatásos állományú dolgozó, továbbá 51 érettségizett közalkalmazott. Mindösszesen: 324 fő

A felsőfokú végzettségűek havi átlagjövedelme: 107 626 forint - tisztek

A középfokú és alacsonyabb végzettségűek havi átlagjövedelme: 71 887 forint.

A közalkalmazottak havi átlagjövedelme: 35 860 forint.

Mivel az iskolai végzettség és az állománytábla szerinti tiszti, illetve tiszthelyettesi beosztás egybeesik, amennyiben tiszt csak felsőfokú végzettségű személy lehet, ezért az iskolai végzettségnek és a hivatásos állományon belül elfoglalt helynek azonos súlyt adunk. A két csoport átlagkeresete közötti különbség 35 739 forint. Ez annyit jelent, hogy ma a rendőrségnél havi 35 000 forinttal ér többet a felsőfokú végzettség. A tiszthelyettesek keresetének szinte nincs eltérése az átlagtól, így az ő esetükben nem szükséges súlyozni. Súlyként a tisztek esetében tehát, mivel a végzettség és hivatásos állományi rendfokozat 33%-al ér többet, 0,33 súllyal szorzunk.

Mivel a vezető beosztásban dolgozók esetében a súly 0,42 lesz, míg a közalkalmazotti státuszban dolgozók esetében az átlagot 0,5 súllyal szorozzuk, de mivel itt az átlagtól való eltérés negatív, ezért nem hozzáadjuk, hanem elvesszük a súlyt az átlagtól. A súlyokat az egyes csoportok kereseteinek az átlagtól való eltérés alapján számoltuk ki. A súlyokkal kiszámított összegeket adhatjuk hozzá az adott csoportnál az átlaghoz.

Eszerint 1999-ben az egy percre jutó átlagjövedelem/ munkanap/ perc arányszámot számoljuk először: 4620 forint/perc – átlag személyi jövedelem 1999-ben.

Másodsor, az összes dologi és állagfenntartó, valamint beruházási kiadás/ munkanap/ perc arányszámot számoljuk: 4619 forint/perc – összes átlag dologi kiadás 1999-ben.

A személyi és dologi kiadások összesen: 9239 forint/perc.

Ha ezt elosztjuk a kapitányság teljes alkalmazotti létszámával az 1999. december 31. állománytábla megoszlása szerinti: 324 fővel, akkor ez a szám: 28,5 forint/perc/ személy.

Az egyes alkalmazotti csoportok forint/átlag/ személy keresetét a létszám és a súly visszaszorzásával kapjuk meg:

felsőfokú végzettségű tiszt átlaga/forint/perc: 37,9 forint/perc.

vezetők esetében: 40,5 forint/perc.

tiszthelyettesek esetében: 28,5 forint/perc.

közalkalmazottak esetében: 14,3 forint/perc.

A fenti és a már ismert adatok alapján a nyomozók tevékenységének költségei forint/perc/személy összefüggésben a következő oldalon láthatók.

Adminisztráció: 115 perc/nap – 4358 forint/ fő. Ez az összes nyomozó esetében: 309 453 forint/nap. Egész éves viszonylatban ez egy főre 1 045 920 forint adminisztrációs költséget jelent.

A tárgyi bizonyítás költségei ennél is nagyobbak, azonban meg kell fontolni azt, hogy a kihallgatás, a tárgyi bizonyítás a nyomozó és a büntetőeljárás érdemi részéhez tartozik, így annak elvégzése funkcionálisan tartozik a nyomozó munkájához.

Tevékenység megnevezése	Gyakorisági megoszlás
Adminisztráció	25%
Eligazítás	6%
Feladat megbeszélés	2%
Határozat, jegyzőkönyv	5%
Irattanulmányozás, felkészülés	6%
Jelentésírás	5%
Kihallgatás	13%
Kísérés	2%
Konzultáció	
Kurrencia	7%
Szakértő	1%
Tájékoztató	2%
Tárgyi bizonyítás	21%
Egyéb	3%
Terepmunka	2%
Összesen	100%

Számoljuk ki, hogy mi történne, ha ezt az adminisztrációt egy középiskolai végzettségű közalkalmazott végezné. A nyomozók véleménye szerint, az adminisztráció 90%-át ilyen közalkalmazott is el tudná végezni. Ebben az esetben az adminisztráció: 115 perc/nap – 1644 forint/fő közalkalmazott. Egész éves viszonylatban ez egy főre 394 680 forint adminisztrációs költséget jelentene, s nem több mint egymillió forintot. Mind ez idő alatt a nyomozók érdemben nyomozhatnának a büntetőügyekben.

Ha azt vizsgáljuk, hogy a nyomozók összes napi tevékenysége percenként mennyibe kerül, akkor 19 412 forintot kapunk. Ez az összeg oszlik meg az egyes tevékenységek arányában, ahogyan a fenti százalékos megoszlás mutatja. Ennek az összegnek 25%-a adminisztrációra folyik el percenként, 13%-a kihallgatásra, 7%-a kurrenciális ügyintézésre, 18%-a határozat vagy jegyzőkönyv-írásra, 6%-a megy csupán irattanulmányozásra és az ügyre történő felkészülésre.

Ennek a struktúrának az alapján kimondható, hogy a nyomozók munkájának funkcionális költséghatékonysága igen alacsony, hiszen a percre osztott összeg csupán 32%-a fordítódik érdemi nyomozati, illetve azzal szükségszerűen kapcsolatos tevékenységre.

Az ügyészek tevékenységének analízise

Első helyen itt is ismerkedjünk meg az ügyészek tevékenységének analízisével. Az ügyészek tevékenységének legjelentősebb részét, ahogyan a tábla is mutatja, az érdemi munka teszi ki. Így, a tevékenységgel töltött idő felét teszi ki a panaszok, indítványok elbírálása, a felkészülés a büntető tárgyalásra, illetve az iratok tanulmányozása. A határozathozatal és a tárgyalás csaknem az idejük 30%-át veszi igénybe, ami ismételten megerősíti az érdemi feladatok elvégzésére való munkaidő fókuszálódást.

Az ügyész heti tevékenységének megoszlása a ráfordított percek függvényében

Tevékenység	Átlag	Ügyész 1	Ügyész 2	Ügyész 3	Összes ügyész	Átlag	%
Határozat	400	185	660	355	1200	400	14,2
Kurrenciális	50,7	50		102	152	50,7	1,8
Tárgyalás	499,4	605	303	590	1498	499,4	17,8
Kiegészítések	170	150	100	260	510	170	6
Felkészülés	629,4	405	1128	355	1888	629,4	22,4
Panasz, indítvány	689	590	553	924	2067	689	24,5
Adminisztráció	69	120	40	47	207	69	2,5
Statisztika	0	0	0	0	0	0	0
Tájékoztatás	100,6	97	135	70	302	100,6	3,6
Nyomozók	53,3	115	0	45	160	53,3	1,9
Vádлотtal	0	0	0	0	0	0	0
Értekezlet	115,4	80	171	95	346	115,4	4,2
Feljegyzés	31,6	30		65	95	31,6	1,1
Összesen	2808,4	2427	3090	2908	8425	2808,4	100

Mint már említettem, az ügyészek tevékenységének napi megoszlása is hasonló képet mutat, valamint meg kell említenünk azt is, hogy az adatok homogenitása is sokkal magasabb, mint a nyomozók esetében. Igaz ugyan, hogy a vizsgált személyek száma is alacsonyabb.

A releváns tevékenységek standardizálását az ügyészekkel közösen végeztük az időtérképben felvett adatok alapján.

Az ügyész napi tevékenysége percben, ügyészenként, összesen, átlagosan és %-ban

Tevékenység	Ügyész 1	Ügyész 2	Ügyész 3	Összes ügyész	Átlag	%
Határozat	37	132	71	240	80	14,2
Kurrenciális	10		20,4	30,4	10,1	1,8
Tárgyalás	121	60,6	118	299,6	99,9	17,8
Kiegészítések	30	20	52	102	34	6
Felkészülés	81	225,6	71	377,6	125,9	22,5
Panasz, indítvány	118	110,6	184,8	413,4	137,8	24,6
Adminisztráció	24	8	9,4	33,4	13,8	2,4
Statisztika						
Tájékoztatás	19,4	27	14	60,4	20,1	3,6
Nyomozók	23		9	32	10	1,9
Vádlottal						
Értekezlet	16	34,2	19	69,2	23	4,1
Feljegyzés	6		13	19	6,4	1,1
Összesen	485,4	618	581,6	1685	561,7	100

A Fővárosi Főügyészség 1999-es költségvetése 167 710 000 forint volt. A vizsgálatot azonban csupán az V., VIII., XIII. kerületi ügyészség vonatkozásában végeztük, amelynek nincs önálló költségvetése. Ez a költség is csupán a dologi kiadásokra vonatkozik, mert a személyi kiadások a Legfőbb Ügyészség kezelésében vannak. Első feladatunk az tehát, hogy a globális költségvetés vizsgált kerületre eső arányát megállapítsuk. Ezt a feladatot csupán az arányítás nem túl pontos, de célravezető módszerével tudjuk megtenni.

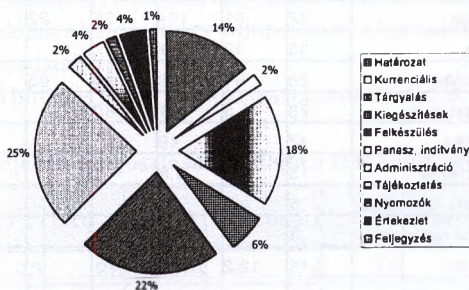
A bruttó személyi kiadások összege: 119 690 647 forint, melynek számolása során ismét súlyokat fogunk képezni, annak függvényében, hogy ügyészként, fogalmazóként, tisztviselőként, ügykezelőként, vagy fizikai alkalmazottként dolgozik-e a vizsgált személy.

A fővárosban 11 kerületi ügyészségen 213 fő dolgozik, mely létszámból 129 főügyész. A fenti adat azonban a kerületi ügyészségeken kívül vonatkozik a Fővárosi Főügyészségre, valamint a Fővárosi Ügyészségi Nyomozó Hivatalra.

A kerületi ügyészségek, valamint a fent említett két intézmény között a költségvetés úgy oszlik meg, hogy abból 10-10% a kiemelt két intézményre jut, míg a maradék 80% a 11 kerületi ügyészség között oszlik meg. A maradék 80% 134 168 000 forint. Ennek létszámarányosan kell eloszlania a 11 kerületi ügyészség között. Eszerint a számolás szerint az V. VIII. XIII. kerületi ügyészség dologi kiadásokra fordított költségvetése 35 904 112 forint volt 1999-ben.

A személyi és dologi kiadások együttese 1999-ben 155 594 759 forint volt a vizsgált kerületi ügyészségen.

Tevékenység	Átlag	%
Határozat	80	14,2
Kurrenciális	10,1	1,8
Tárgyalás	99,9	17,8
Kiegészítések	34	6
Felkészülés	125,9	22,5
Panasz, indítvány	137,8	24,6
Adminisztráció	13,8	2,4
Tájékoztatás	20,1	3,6
Nyomozók	10	1,9
Értekezlet	23	4,1
Feljegyzés	6,4	1,1
Összesen	561,7	100

Az a feladatunk, hogy ezeket a költségeket elosszuk az ügyészek napi percre számított tevékenységére, s meg tudjuk mondani, hogy mely tevékenység mennyibe kerül, ha azt az ügyész végzi.

A fenti összköltség 2 191 475 forint/fő/év.

Ez 9131 forint/nap/fő.

Amely percenként 19 23 forint átlagosan az ügyészségen.

Máris jelentős különbséget láthatunk a rendőrségen dolgozók javára, ahol 28,5 forint volt ugyanez az összeg.

Az ügyészek esetében az átlagtól való eltérés 0,52, amellyel mint súllyal kell számolnunk. Ez annyit jelent, hogy egy ügyész egy percre eső tevékenysége 29,22 forint, ami jelentősen alatta marad a felsőfokú végzettséggel rendelkező rendőr fizetésének, amely 37 forint fölött volt.

A tevékenységek költség-meghatározásánál ismét a tevékenységek napi %-os megoszlásából indulunk ki. Eszerint: az ügyész napi átlagos 138 percet tölt panasz elbírálásával és indítványok írásával, ez a jelenlegi adatok szerint összesen 4032 forint/nap/fő. Tárgyalásra való felkészüléssel 125 percet tölt, amelynek 3652 forintot jelent, míg a tárgyaláson való részvétellel 99 percet tölt, amely költsége 2892 forint.

Szemmel láthatóan az ügyész tevékenysége sokkal költséghatékonyabb és funkcionálisabb, mint a nyomozóé, s különösen így feltűnő, hogy ugyanakkor olcsóbb.

A bírók tevékenységének analízise és költségei

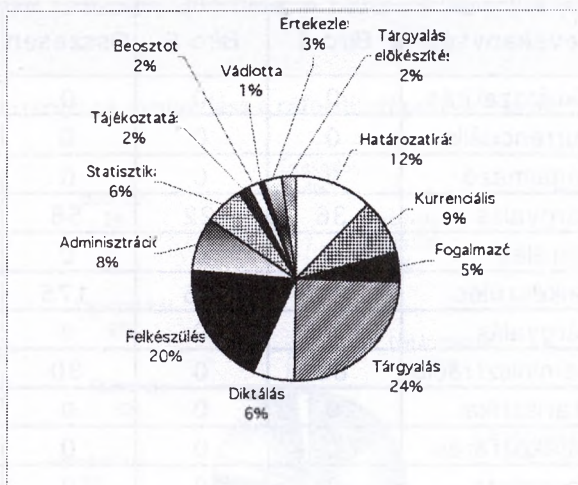
Ugyanezekkel a módszerekkel közelítjük meg a bírók tevékenységét is. Először az összes vizsgált bíró tevékenységének megoszlását figyeljük meg.

Tevékenység	Bíró 1	Bíró 2	Bíró 3	Bíró 4	Bíró 5	Összes bíró	A napi átlag %-os megoszlása
Határozatírás	90	26	58			174	12,1
Kurrencuális	49	67	12			128	8,8
Foqalmazó	62	6				68	4,7
Tárgyalás	42	61	164	36	22	356	24,6
Diktálás	35	49	9			93	6,4
Felkészülés	26	61	26	90	85	288	19,9
Adminisztráció	28	1,6	9	80		118,6	8,3
Statisztika	27	10,4	49			86,4	5,9
Tájékoztatás	15	8	3,8			26,8	1,8
Beosztott instrálás	8	8	8			24	1,6
Vádlottal kaps.tart.	8	4	1			13	0,9
Értekezlet	15	12,2	15			42,2	2,9
Tárgyalás előkészítés	23		6,8			29,8	2,1
Összesen	459	314,2	361,6	206	107	1447,8	100

Vessünk egy pillantást az összes bíró tevékenységnek átlagos megoszlására, s annak diagramjára. A fenti táblázat és a következő oldalon látható diagram adatai szerint a bíró munkája erősen fókuszált, funkcionálisan hatékony. Tevékenységének több mint felét (55-56%) érdemi bírói tevékenységre fordítja. A kurrenciális ügyintézés, valamint az adminisztratív jellegű tevékenység közösen is csupán 17%-át teszi ki tevékenységüknek. Általában hatékonynak mondjuk a tevékenységet akkor, ha a tevékenység lényegét megvalósító érdemi elemek dominálnak benne, s a kiegészítő vagy adminisztratív elemek 20%-on belül maradnak. Mégis az adatok mélyebb elemzése során jelentős különbséget láthatunk a megoszlás átlagának szórását vizsgálva. A variációs koefficiens egyes tevékenységeknél meghaladja a 75-80%-ot. Ezek a tevékenységek éppen az érdemi jellegű, tehát lényegi feladatoknál érik el a kritikus határt.

A bírák tevékenységének napi átlagmegoszlása a tevékenység %-ában

Tevékenység	%
Határozatírás	12
Kurrenciális	9
Fogalmazó	5
Tárgyalás	25
Diktálás	6
Felkészülés	20
Adminisztráció	8
Statisztika	6
Tájékoztató	2
Beosztott	2
Vádlottal	1
Értekezlet	3
Tárgyalás előkészítés	2
Összesen	100

A variációs koefficiens igen magas aránya miatt érdemes közelebbről tanulmányozni a vizsgált csoport struktúráját. Minthogy a csoport tárgyaló és előzetesen letartóztató bírókból áll, így értelemszerűen adódik a kérdés, hogy vajon nem ez a két különböző típusú bírói tevékenység osztja-e meg adatainkat.

Vizsgáljuk meg a tárgyaló bírók és külön az előzetes letartóztató bírók adatait.

A tárgyaló bírók perc idejének megoszlása és átlaga a tevékenységek szerint

Tevékenység	Bíró 1	Bíró 2	Bíró 3	Összesen	%	Percek átlaga
Határozatírás	90	26	58	174	15	58
Kurrenciális	49	67	12	128	11	42,7
Fogalmazó	62	6		68	6	22,7
Tárgyalás	73	61	164	308	26	99,3
Diktálás	35	49	9	93	8	31
Felkészülés	26	61	26	113	10	37,6
Adminisztráció	28	1,6	9	38,6	3,5	12,8
Statisztika	27	10,4	49	86,4	8	28,8
Tájékoztató	15	8	3,8	26,8	2,4	8,9
Beosztott	8	8	8	24	2	8
Vádlottal	8	4	1	13	1,1	4,4
Értekezlet	15	12,2	15	42,2	4	14,1
Tárgyalás előkészítés	23		6,8	29,8	3	9,9
Összesen	459	314	362	1134,8	100	378,2

Nézzük meg az előzetes letartóztató bírók adatait.

Tevékenység	Bíró 4	Bíró 5	Összesen	%	Átlag
Határozat írás	0	0	0	0	0
Kurrenцуális	0	0	0	0	0
Fogalmazó	0	0	0	0	0
Tárgyalás	36	22	58	18,5	29
Diktálás	0	0	0	0	0
Felkészülés	90	85	175	56	87,5
Tárgyalás	0	0	0	0	0
Adminisztráció	80	0	80	25,5	40
Statisztika	0	0	0	0	0
Tájékoztató	0	0	0	0	0
Beosztott	0	0	0	0	0
Vádlottal	0	0	0	0	0
Értékeztet	0	0	0	0	0
Tárgyalás előkészítés	0	0	0	0	0
Összesen	206	107	313	100	156,5

Láthatóan az előzetes letartóztató bírák adatai jóval homogénebbek, mint a tárgyaló bíróké. A kitölthető rubrikák közül csupán három tevékenység körül csoportosulnak az adatok.

Ennek fényében világosan látható, hogy a tárgyaló bírák tevékenysége sokkal összetettebb és talán nem is biztos, hogy olyan funkcióhatékony, mint az összevont táblában.

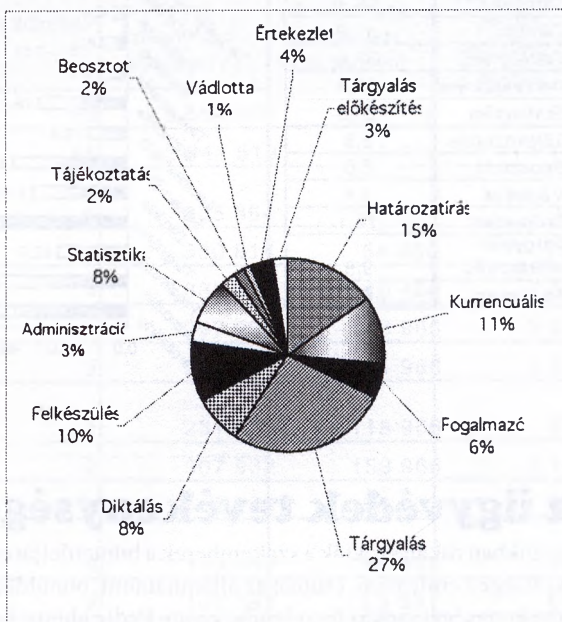
Ha figyelemmel kísérjük ez utóbbi táblák jelentését, hamar felfedezhetjük, hogy amíg a letartóztató bírók oldalán javult, addig a tárgyaló bírók oldalán romlott a funkcionális hatékonyság az összevont átlaghoz képest. Bár a tárgyaló bírók megőrizték tevékenységükben az érdemi tárgyalás, határozatírás dominanciáját, az adminisztrációs jellegű feladatok (adminisztráció, statisztika, kurrencia) aránya megnőtt.

Ha a költségek oldaláról közelítjük meg a bírói tevékenységet, hasonló problémával találkozunk, mint az ügyészség esetében. Nevezetesen, a Pesti Központi Kerületi Bíróságnak nincs önálló költségvetése, csupán a Fővárosi Bíróságnak, amely felöleli a kerületi bíróságok, a PKKB, a BK csoport, valamint a Fővárosi Bíróság költségvetését is. Ez az összköltség 1999-ben 3 556 378 000 forint volt. A dologi kiadások részletesebb helyi vizsgálata és a személyi kiadások hozzáadása után hozzávetőlegesen e költség 20-22%-át találtuk meg a PKKB-nál, ami 711 275 600 forintot jelent. Az egy személyre kiszámított átlagköltséget a bírák esetében 0,56-

al szorozzuk, mint súllyal. A személyi és dologi kiadások összesen egy főre/percre kiszámolva: 13 241 forint, mely egy főre kiszámolva: 30,6 forint. A bíróra eső összes költség átlaga/perc/forint: 47,7 forint.

A tárgyaló bírók tevékenységének megoszlása a ráfordított percek szerint

Tevékenység	Összesen
Határozatírás	174,0
Kurrencuális	128,0
Fogalmazó	68,0
Tárgyalás	308,0
Diktálás	93,0
Felkészülés	113,0
Adminisztráció	38,6
Statisztika	86,4
Tájékoztatás	26,8
Beosztott	24,0
Vádlottal	13,0
Értekezlet	42,2
Tárgyalás előkészítés	29,8
Összesen	1134,8

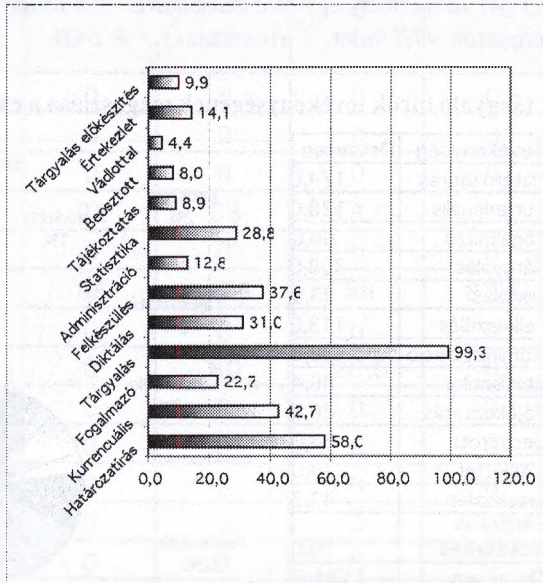

Ha ezt megszorozzuk a tárgyalással töltött (tárgyaló bírók esetében) 99,3 perccel: akkor 4736,6 forintot kapunk, amely igen közel áll a rendőri tevékenységek költségeihez és meghaladja az ügyészi tárgyalásra eső költségeket. A határozatírás napi átlaga 2766 forintba, míg a kurrenciális ügyintézésé 2036 forintba kerül. A költségek megoszlása hatékonynak tűnik, mégis, ha megvizsgáljuk az ügyből való felkészülés napi költségét, ami 1793 forint és a tárgyalás előkészítésének a költségét, ami meg csupán 472 forint, elgondolkodunk, hogy a bíró idejének és tevékenységre fordított költségeinek miért csupán 472 forintnyi részét teszi ki az érdeemben nagyon fontos tárgyalás előkészítése (amely nagyon fontos például az elhalasztások számának csökkentésében) és miért tesz ki napi 611 forintnyi összeget az adminisztráció és 2036 forintnyit a kurrenciális ügyintézés.

Nagyon valószínű, hogy a bíró időstruktúráját lehetne még hatékonyabbra alakítani, s az adminisztratív és kurrenciális feladatok elvégzését más, alacsonyabban képzett s így kevesebbe kerülő munkatársakkal elvégeztetni. A tárgyalás elhalasztása a vizsgált időszakban a vizsgált bírók esetében 8 esetben történt meg, amely költségeit talán érdeemes lenne egy külön vizsgálatban kiszámolni.

A tárgyaló bíró napi percátlagának megoszlása

Tevékenység	Percek átlaga
Határozatírás	58,0
Kurrencuális	42,7
Fogalmazó	22,7
Tárgyalás	99,3
Diktálás	31,0
Felkészülés	37,6
Adminisztráció	12,8
Statisztika	28,8
Tájékoztató	8,9
Beosztott	8,0
Vádlottal	4,4
Értekezlet	14,1
Tárgyalás előkészítés	9,9
Összesen	378,2

Az ügyvédek tevékenysége és költségei

Hazánkban ritkán szokták a szakemberek a büntetőeljárás költségeiről beszélve a védelem költségeit emlegetni, csupán az államhatalmi, bűnüldöző szervek és a független bíróság tevékenységét szokás figyelembe venni. Pedig ahhoz, hogy a büntetőeljárás törvényesen és minden alkotmányos és nemzetközi normával összhangban működjön, hozzátartozik a védelem jogának gyakorlása, illetve az, hogy a terhelte védelmét, amennyiben erre igényt tart, vagy a törvény erejénél fogva kötelező, jogi képviselője a lehető legmagasabb színvonalon lássa el. A védelemre ugyanaz a költség és funkcióhatékony tevékenységi norma irányadó, mint amit a büntetőeljárás más, állami szerveivel szemben támasztottunk. S bár ebben az esetben a védelem költségeit maga a terhelte, gyanúsított vagy vádlott viseli többnyire, mégis marad éppen elég eset, ahol az államot, a büntető igazságszolgáltatást terheli a védő kirendelésének köteleessége.

Ebben a vizsgálatban 6 büntetőügyben eljáró ügyvéd tevékenységét követtük nyomon, ugyanolyan időtérképen, mint amelyet a büntetőeljárás korábbi szereplőivel szemben is felvettünk. A költség-összefüggések meghatározásánál nem az állam által fizetett kirendelési díjak összegeire hagyatkoztunk, hanem olyan ügyvédi díjakra, amelyek valamivel a kirendelési díjak fölött vannak, de nincsenek a piac színvonalán. A költségeknél egy emberi jogi szervezet ügyfelei számára ténylegesen kifizetett költségekkel számoltunk. A kirendelési díjakkal már csupán azért sem számolhattunk, mert azok nem elegendőek arra, hogy az ügyvédeket kellőképpen motiválják a megfelelő kapcsolattartására, az eljárási cselekményeken történő megjelenésre, s így végül is a védelemhez való jog sérelme valósul meg.

A törvényeknek megfelelő védelem ellátásához, különösen ha azt az állam vállalja magára, mint ahogyan más országokban a közbiztonság védelmének érdekében, megfelelő anyagi eszközöket kell biztosítani, amelyek ilyen vagy olyan formában, de a büntető igazságszolgáltatás költségeinek területén jelennek meg.

Bűncselekmény típusa	Ügyek száma	Vádlottak száma	Ügyek típusonkénti költsége/ Ft	A költségek átlaga ügy típusonként	Ráfördített percek ügyenkénti átlaga
Lopás	71	99	4 554 605	64 150	780
Pablás	36	56	2 941 519	81 709	1 128
Erőszakos közösülés	4	6	335 364	83 481	1 035
Csalás	9	10	530 814	58 980	763
Garázdaság	3	4	331 375	110 458	2 560
Pongálás	2	2	297 932	148 966	2 070
Zsarolás	2	3	223 932	111 966	1 515
személy elleni erőszak	2	4	231 932	115 966	975
Közokirat	2	2	307 932	153 966	2 145
Ittas vez.	3	5	162 298	56 433	660
Halált okozó testi sértés	2	4	173 932	86 966	990
Emberölés	2	2	107 182	53 591	630
Súlyos testi s.	1	2	108 420	108 420	1 350
Életveszt okozó testi sértés	3	4	224 898	74 966	960
Kiskorú veszélyeztetése	1	1	132 966	132 966	1 830
Lőfegyverrel	1	1	116 355	116 355	1 500
Kábítószerral visszaélés	2	2	57 932	28 966	270

Ez az első eset, ahol ügyenkénti bontásban is látjuk a vizsgált személy idő- és költségráfördítését.

A következő adatokból jól látható, hogy egy ügyvéd egy ügyre átlagosan 171,1 percet fordított. Ezt a percszámot súlyozzuk a vádlottak számával, ami szükségszerűen befolyásolja az ügyre fordítandó időt, hiszen több vádlott esetében az eljárás időtartama nagyon elhúzódhat. Az átlagos vádlottság 1,5 volt, de nagy a különbség ügytípusonként, hiszen a vagyon elleni bűncselekmények körében inkább az egy fölötti vádlottság dominál.

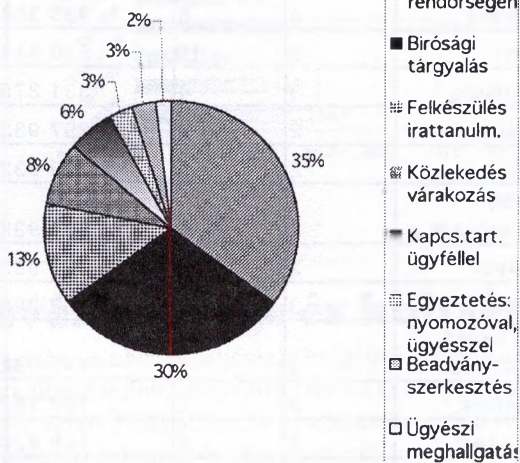
Ennek fényében a súlyozott átlagot kiszámolva elmondhatjuk, hogy a vagyoni elleni cselekmények esetében a ráfordított percek száma 193,5 percre emelkedik, míg más esetekben 160 perc körül mozog.

Az ügyvédi költségek megoszlása a ráfordított órák és az ügyek száma szerint

	1 ügyvéd	2 ügyvéd	3 ügyvéd	4 ügyvéd	5 ügyvéd	6 ügyvéd	Összesen
Ügyek száma	25,0	26,0	17,0	29,0	19,0	33,0	148,0
Ráford./Óra	423,0	487,5	249,5	505,0	376,5	498,5	2 540,0
Összes ügy/Ft	1 869 61	1 983 58	1 052 178	2 632 750	1 598 64	1 830 55	10 967 32

Tevékenység	A tevékenység költségei ügyenként/Ft
Kihallgatás rendőrségen	25 963
Bírósági tárgyalás	22 231
Felkészülés irattanulm.	9 634
Közlekedés várakozás	5 928
Kapcs.tart. ügyféllel	4 446
Egyeztetés: nyomozóval, ügyésszel	2 223
Beadvány-szerkesztés	2 223
Ügyészi meghallgatás	1 482
Összesen	74 130

A tevékenység költségei ügyenként/Ft

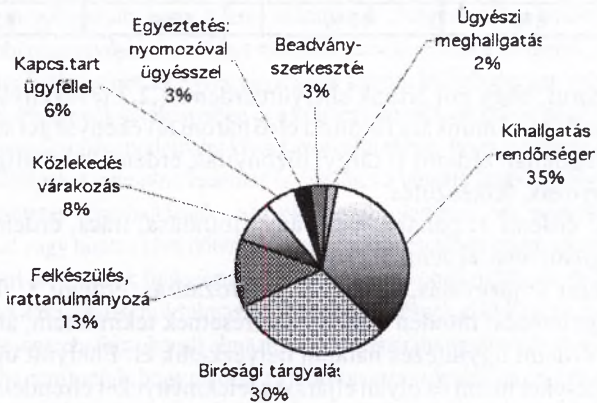
Az ügyvéd tevékenységét időmátrix készítésével standardizáltuk, úgy, ahogyan azt korábban bemutattuk. Az ügyvédek tevékenysége messze a leghatékonyabb módon jelenik meg a büntető igazságszolgáltatás minden eddig vizsgált résztvevőjével összehasonlítva. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy csak az érdemi munkával töltött percek jelennek meg elsősorban a költségelszámolás alapjaként. Az ügyvéd nem érdekelt abban, s a mögötte lévő intézményes struktúra sem kényszeríti rá arra, hogy funkcióidegen, vagy funkcióhibás tevékenységeket folytasson. Tevékenységének több mint 80%-a funkcionális, érdemi. Éppen ezért érdemes rámutatni erre, hogy lássuk, az egyes hivatások mögötti intézményrendszer, működési struktúra milyen mértékben kényszeríti a hivatás gyakorlóját arra, hogy funkcióidegen tevékenységeket végezzen, ezzel növelve a tevékenység költségeit, s csökkentve a releváns tevékenység hatékonyságát. Arról nem is beszélve, hogy az anyagi következményeken kívül mentális összefüggései is vannak az emberi erőforrásokkal történő rossz gazdálkodásnak.

MŰHELY

A hat ügyvéd tevékenységének megoszlása a 148 ügy ellátása során

Tevékenység	Ráfordított órák	Percben	Egy ügyvéd perc átlaga	A tevékenység költségei ügyenként/ Ft	A költségek %-os megoszlása a percek átlagában
Kihallgatás rendőrségen	889	53 340	60	25 963,0	35
Bírósági tárgyalás	762	45 720	51,4	22 231,0	30
Felkészülés irattanulmányozás	330,2	19 812	22,1	9 633,5	13
Közlekedés várakozás	203,2	12 192	13,7	5 928,3	8
Kapcs.tart. ügyféllel: beszélő, stb.	152,4	9 144	10,5	4 446,2	6
Egyeztetés: nyomozóval, ügyésszel	76,2	4 572	5,1	2 223,0	3
Beadvány-szerkesztés	76,2	4 572	5,3	2 223,1	3
Ügyészi meghallgatás	50,8	3 048	3,6	1 482,1	2
Összesen	2540	152 400	171,7	74 103,0	100

Percek megoszlása tevékenységenként

Visszatérve az ügyvédek tevékenységéhez, vizsgáljuk meg az előző táblát és diagramot, amely az ügyvédek tevékenységének percmegoszlását mutatja egy ügyvédre és egy napra. A két diagram világosan mutatja az egyenes összefüggést a költségek és a munka érdemi jellege között. A tevékenység minél inkább az ügy és a büntetőeljárás releváns területére esik, tehát pl. tárgyaláson való részvétel, annál többre kerül. Tehát a kihallgatáson való részvétel ára 2596 forint percenként, míg a közlekedés, várakozás percenként 592 forintba kerül. Ez világosan mutatja az ügyvédi tevékenység hatékonyságát, miszerint minél inkább érdemi a tevékenység, annál magasabbak a költségösszefüggései.

A nyomozói tevékenységben és a bírói tevékenység elemzése során is láthattuk, hogy ez az egyenes összefüggés nincs jelen. Sokszor a perifériás funkcióval bíró tevékenységek többre kerülnek, mint az érdemiek.

Megismétlem, hogy ennek okát a tevékenységek, illetve a tevékenységet ellátó szakemberek mögött meghúzódó szervezeti struktúrában kell keresni.

Összefoglalásul kísérletet teszünk arra, hogy a büntetőeljárás különböző területein dolgozó szakemberek tevékenységét, vagy legalábbis a legfontosabbakat ezek közül, valamint ezek költség-összefüggéseit összehasonlítsuk.

Vessünk egy pillantást az alábbi táblára.

Tevékenység	Nyomozó	Ügyész	Bíró	Ügyvéd
Adminisztráció	25%	2%	13%	2%
Érdemi 1	21%	24%	26%	35%
Érdemi 2	13%	22%	15%	30%
Érdemi 3	6%	17%	10%	13%

Magyarázatra szorul, hogy mit értünk ehelyütt érdemi 1,2,3 tevékenységen. Minden kategóriában az érdemi munkára fordított első három tevékenységet soroltuk ide.

Eszerint a nyomozóknál: érdemi 1: tárgyi bizonyítás, érdemi 2: kihallgatás, érdemi 3: irattanulmányozás, felkészülés.

Az ügyészeknél: érdemi 1: panasz, indítvány elbírálása, írása, érdemi 2: felkészülés, az ügy megismerése, érdemi 3: tárgyalás.

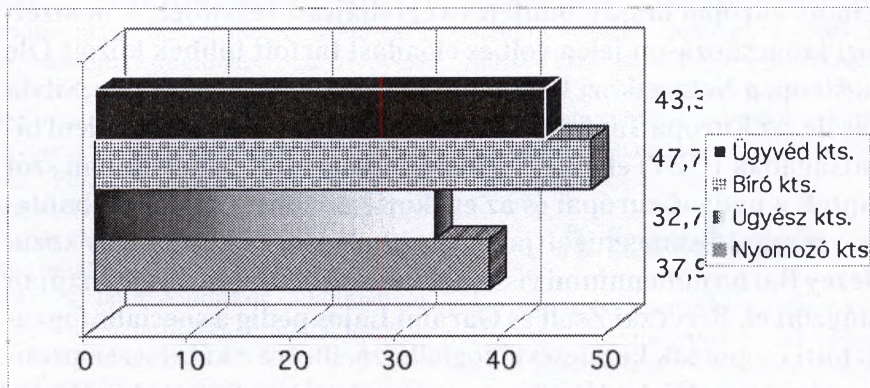
A bíróknál: érdemi 1: tárgyalás, érdemi 2: határozatírás, érdemi 3: felkészülés.

A kurrenciális ügyintézés minden esetben határesetnek tekintetem, amely az adminisztráció és az érdemi ügyintézés határán helyezkedik el. Ehelyütt ugyanis sokszor kell olyan döntéseket hozni és olyan eljárási cselekményeket elrendelni, amelyek érdeminek tekinthetők. Ezért a fenti táblázatba nem vettem fel ezt a tevékenységet.

Ennek ellenére az illusztráció jól mutatja az adminisztráció és az érdemi tevékenységek megoszlását a büntetőeljárás szereplőinek tevékenységében.

Ugyanakkor érdemes összehasonlítani az egyes tevékenységek percre számított költségeit is, melyeket a következő tábla mutat be.

Nyomozó kts.	Ügyész kts.	Bíró kts.	Ügyvéd kts.
37,9	32,7	47,7	43,3

Eszerint az ábra szerint, az összehasonlított kategóriák költségei közül az ügyész költségei a legalacsonyabbak, s mint már korábban is láhattuk, az ő tevékenységük a leghatékonyabb. A legmagasabb költséget a bírói munka igényli, bár az ügyvéd költsége is igen közel jár hozzá. Igazi képet ezekről a költségekről akkor láthatunk, amikor a költségek felhasználásának hatékonyságát is vizsgáljuk. Ezt megtettük menet közben néhány esetben. Nyilvánvaló, hogy a hatékony tevékenység költségei optimálisra csökkenhetnek, míg a funkcióhibás tevékenységek, illetve a munkaszervezési formák mindig aránytalanul és szükségtelenül sokba kerülnek.

Végezetül megállapítjuk, hogy a fenti számítások elvégezhetőek a büntető igazságszolgáltatás minden további résztvevőjére is, ki lehet mutatni rajtuk keresztül a kerületek, vagy a megyék közötti hatékonysági különbséget, az egyes ügyszakok közötti különbségeket, valamint egy ügyszakon belül az egyes résztvevők tevékenysége és a költségráfordítások különbségeit.

Ez a tanulmány csupán modellként kívánt szolgálni ahhoz, hogy megmutassuk, érdemes és értelmes dolog költségeket számolni, érdemes és értelmes a büntető igazságszolgáltatás szereplőinek – akár tehát a büntetés-végrehajtásnak – a tevékenységét elemezni. Sőt, nem csupán érdemes, hanem bizonyos rövid vagy hosszú távú döntések meghozatala esetében szinte elkerülhetetlen. Ilyen döntések az emberi erőforrások funkcionális alkalmazására vonatkozhatnak, de a szervezeti átalakítások végiggondolása során sem ártalmasak. Annak a kérdésnek az eldöntése, hogy kell-e és érdemes-e a bírók mellé jogtechnikusokat alkalmazni pl. a kurrenciális ügyintézés elvégzése érdekében, szinte lehetetlen, ha nem tudjuk, hogy túl drága a költségvetés számára, ha ezt a munkát a sokkal drágább bíró végzi. Hasonló következtetésre juthatunk a nyomozó adminisztratív feladataival kapcsolatban. Világos tehát, hogy ma már nem elegendő azt elmondani, hogy a nyomozó túlterhelt, el van árasztva adminisztrációval, hanem napi tapasztalatainkat le kell tudni fordítani pontosan a tevékenységek analízisével, a hatékonyság és a költségek analízisével a forintok szintjére.